

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזנר שליט"א
(רעזא דרעזין)
פרשת נשא תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל

גיליון ל"א
פר' נשא
תשפ"ו

עבודת השירה

בני קהת - בכתף ישאו

שלוש משפחות לוויה עמדו לישראל - גרשון קהת ומררי. וכל אחת מקבוצות הלוויים ממנוה היתה על חלק אחד מן המשאות, וקבוצה היתה בעבודה זו.

בני קהת היו מזמנים לעבודה המקודשת ביותר - היא משא הארון וכלי הקודש, ובכתף ישאו, על כן לא ניתנו להם עגלות, כמו שנאמר (במדבר ז ט) 'וְלִבְנֵי קֹהֶת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאוּ'.

לפי פשוטו - 'ישאו' מלשון משא, כי כיון שנושאים את הכלים על כתפיהם, אינם צריכים לעגלות. אולם בענין השיר שהיו הלוויים אומרים בבית המקדש, דנו חז"ל (ערכין יא.) מניין המקור לעבודה זו, ואחת הדרשות היא מפסוק זה, כי לכאורה די היה לומר 'בכתף', ומזה היינו יודעים שישאו, ומה תלמוד לומר 'ישאו' - אין ישאו אלא לשון שירה, כמו שנאמר (תהלים פא ג) 'שאו זמרה ותנו תוף', וכן (ישעיה כד יד) 'שאו קולם ירונו' וגו'.

נשיאת עול הקדושה - מביאה לידי שירה

נעמדה נא ונתבונן בילפוטא זו.

השפת אמת בפרשתנו (במדבר, נשא תרמ"א) תמה על כך, כי אף אם נקבל את הטענה כי תיבת 'ישאו' מיותרת היא, מכל מקום היאך יתיישב פשוטו של מקרא לפירוש זה, הא אם נאמר ש'ישאו' הוא נשיאת קול בשיר, מה ענינה לכתף, וכי יש לך אדם השיר מתוך כתפו.

אלא, מביא רבינו דוגמא לדבר ממה שמצינו כי לקחו פלישתים את הארון בשביה, ולאחר שנגרמו להם כמה צרות בעטיו עמדו והשיבוהו על גבי עגלה הנישאת על ידי שתי פרות, ונאמר שם (שמואל א' ו יב) 'וַיִּשְׁכְּנָה הַפִּרְתַּי בְּיָדָם'. פשוט ענין הלשון הוא שהיו הפרות מהלכות ביושר, אולם חז"ל (עבודה זרה כד:) דרשו תיבה זו מלשון שירה, ואמרו שהיו הפרות הולכות ומשוררות בכל משך הדרך. וכפי שפירשו בזוהר הקדוש (ח"א דף קכג.) שהארון שנשאו על גביהן הוא שגרם להן לשיר שירה.

ומזה לומד השפת אמת יסוד גדול ולימוד עצום הנוגע לכל עובד ה'. כי בוודאי כל המקבל עליו את עול העבודה צריך לאמץ את לבבו בכל כוחו כנגד יצרו הרע, ואין לך אדם שאינו ניצב בפני קשיים ומהמורות, אך עומד הוא ומתגבר והולך ללמוד ולהתפלל כרצון ה', וזוהי קבלת עול האמיתית. ואם יעשה כן, אזי יזכה בכל פעם ליהנות ולשמוח יותר בעבודתו, עד שיקל ממנו טורח המשא. אך עם כל זה, אין העבודה נפסקת לעולם, ובכל פעם שיפסיק וירצה לחזור לתלמודו יגער עצמו מכל הענינים האחרים וישוב לעבודת ה'. ובכל פעם ופעם יגיש ביתר שאת וביותר תוקף את התענוג הגדול והנפלא הניתן לעובדי ה' באמת, וישורר וישא קולו ברינה יותר.

יספרו שבחו ברינה

ומוסיף רבינו, כי כך הוא בכל עובד ה', שמתמלא זיו ושמוחה על ידי עבודת אמת. ועל זה נאמר (ישעיה מג כא) 'עַם זֶה יִצְחָקוּ לִי תְהֻלָּתִי יִסְפְּרוּ', כי העובד בתורה ובמצוות מתמלא פיו שירה וזמרה.

ודבר זה עצמו עדות הוא מאין כמותה על הקשר בין

יציר לנוצר, והאמת עד לעצמו, כי עובד ה' מרגיש ומבין כי דבוק הוא בעבודתו בשורש האמת, ועל כן ישמח לבו, נכון לבו בטוח בה'.

מטעם זה, אומרים אנו בכל יום תפילות ושירות, וחלק גדול מן התפילה עוסק בשיירי זמרה, כי על ידי העבודה שבתפילה באים אנו לידי שירה.

לעמל תורה נברא

זאת תורת העולה, כי דווקא המקבל עליו עול - הוא הזוכה לשמחה, ומתוך כך עומד ושר שירה.

ומעתה מתבאר, כי 'בכתף ישאו' מתפרש מלשון שירה, כי רק הנושאים את משא הקודש בכתף - הם הזוכים לשאת קולם בשיר. ולא זו בלבד, שאף אינו צריך להשמיע את קול השירה, אלא מתוך משא העול והעמל עולה השירה מאליה.

דבר זה - נתייחד לעבודת ה' לבדה, ולא לעבודה אחרת. הן כשנשתעבדו ישראל לפרעה במצרים בחומר ובבלנים ובכל עבודה בשדה, לא נשאו קולם בשיר, אלא קול זעקת שוועתם עלתה השמימה. כי זהו עמל שאינו טוב לאדם, אלא עמל של צער ועינוי הגוף והנפש. אך העמל הראוי והנכון הוא עמלה של תורה, אשר קראוהו חז"ל (סנהדרין טז:) 'עמל פה', והוא המביא לידי שירה.

מבקשים בני האדם להסיי מעליהם כל עול עבודה, כי תכבד העבודה עליהם, אולם העבודה הרוחנית היא המביאה לשמחה ולשלמות הנפש, למנוחה ולשירה. אימתי אדם שר - כשליבו טוב עליו, ואימתי ליבו טוב עליו - כשמוקבל עליו עול מלכות שמים.

ככל שיקבל האדם על עצמו עול מלכות שמים, וישבע רצון מלשמוע את דברי ה' ולקיים מצוותיו, לבטל רצונו מפני רצונו יתברך - כך תתגבר השמחה בלבו.

על כן זכה דוד המלך להיות כולו שירה, בזכות מסירות נפשה של רות זקנתו, וכדברי הגמרא (ברכות ז:): "רות - מאי רות, אמר רבי יוחנן, שזכתה ויצא ממנה דוד שריהוה לקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות". כי כך הוא טבעו של העול הרוחני, עול תורה ומצוות, המביא את האדם לומר שירה.

אנעים זמירות

ומדי דברנו בכח שירתו המופלא של אדוננו דוד המלך עליו השלום, נבקש לעמוק על נקודה אחת בענין זה.

הנה נקרא דוד המלך בפי כל 'נעים זמירות ישראל', אולם מצינו בגמרא (סוטה לה.) שנענש על שקרא לדברי התורה 'זמירות', כאשר יבואר לפנינו. ועל דבר זה יש להפליא, אחר שנתבארה המעלה הגדולה בקבלת עול התורה אשר על ידה זוכים לשירה וזמרה, אם כן במה יגרע איפוא מה שנקראו דברי תורה זמירות בפי דוד המלך.

ועוד יש להפליא הפלא ופלא, כי כשלונו זה של דוד המלך בא בענין 'בכתף ישאו', וכדלהלן.

הארון נושא את נושאי

בתחילה מובא שם בגמרא כי הארון נושא את נושאי.

על כך אמרו שם: "ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר (דברי הימים א' ג ט) 'ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון', אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'עוזא, נושאינו נושא, עצמו לא כל שכן', (שמואל ב' ו ז) 'ויהי אף ה' בעוזא ויכהו שם... על השל'".

ראה עוזא כי שמטו הבקר את הארון והנה הוא עומד ליפול, וביקש לאחוז בו, אך תביעה היתה עליו בדבר זה, שלא נתן לבו לכך שהארון נושא את נושאי, ובוודאי את עצמו ישא ולא יפול.

כמה דעות הובאו שם בגמרא לגבי הטענה שהיתה על עוזא, אך על כל פנים מובאר שם שמזומן היה לחיי העולם הבא.

אתה קורא אותן זמירות

ועל כך מובא שם, כי ידע דוד שמחמתו נגרם הדבר ונענש עוזא, יען כי קרא לדברי התורה 'זמירות', שאמר (תהלים קיט נד) 'זמירות היו לי חֲסִידִי בְּבֵית מִגְדָּל'. כי כמה וכמה הרפתקי עדו על דוד המלך, אך גם בהיותו במקום פחד ומגור - הוא 'בית מגור' - משתעשע היה בדברי התורה, והיו נעימים לו כזמירות שירות ותשבחות.

אמנם נתבע דוד המלך על הדבר, ואמר לו הקדוש ברוך הוא, כי דברי התורה שנאמר עליהן (משלי כג ה) 'הִתְעִיף עֵינָיו בּוֹ אֵינִינּוּ', שאם יעצום אדם עיניו לרגע אחד מיד ישכח את תורתו - אין ראוי לקוראן 'זמירות'. בנוהג שבעולם, כי דבר שאדם שר ומזמר אינו נשכח מאיתו, כי כך הוא טבע השיר המועיל לזכרון, ואין מסיחין דעת מן הזמירות. אך התורה יקרה היא משהו יקר וספיר, ויש להפוך בה ולהפוך בה, לשמרה ולחזור עליה.

מחמת כן נענש דוד, והכשילו הקדוש ברוך הוא בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו. כי פסוק מפורש הוא בפרשתנו (במדבר ט ז) שאין לשאת את הארון בעגלה אלא רק בכתף, כמו שהבאנו למעלה, 'וְלִבְנֵי קֹהֶת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאוּ'. שלא ניתנו לבני קהת העגלות שהביאו הנשיאים, כי כל משאם בכתף היה, כי את כלי הקודש נשאו, ובהם הארון. אלו הם דברי הגמרא.

שורש טעותו של דוד

אך הנה, נראה שעיקר מה שנכשל דוד היה במה שנשא את הארון על גבי עגלה. ואמנם מי שנענש בפועל היה עוזא, כיון שנהג בארון קלות ראש, ושגג בכבודו. אך לכאורה, כדי לבאר את טעם העונש לכאורה די היה בטענה זו, שלא קיים דוד מקרא מפורש בפרשתנו, ומדוע הוצרכו חז"ל להוסיף ולומר כי היה כאן עונש על שקרא לדברי התורה 'זמירות'.

אלא, ודאי באו חז"ל לגלות כאן את שורש הדבר, כי לא על חיים טעה דוד בדבר שגם תינוקות של בית רבן אינם שוגים בו, אלא שורש הטעות היה במה שקרא לדברי התורה זמירות.

אך אם כן הדבר צריך ביאור, מה ענין זה לזה, ומפני מה נכשל דוד דווקא במצוה זו, המורה על דרך נשיאת הארון.

תפילות שבהן לא נצטוויות, כי טובה שתיקתך מדיבורך".

ובלילה שירה עמי

כאן מוסיף הערבי נחל לפרש על פי היסוד האמור כמה וכמה ענינים, ועל יסודותיו נתמך לפרש את ענין שירה ותפילה אשר בו אנו עוסקים כאן במאמרו זה, האם התורה היא מכלל השירה או מכלל התפילה, ומחלוקת התנאים הקדושים בדבר זה. על כך מביא רבינו את דברי הגמרא **במסכת חגיגה** (דף יב:) שם דרשו חז"ל את הפסוק **(תהלים מב ט) "יומים יצוה ה' חסדו ובְּלִילָה שִׁירָה עַמִּי תִפְּלָה לֹא-ל חַיִּי"**. ואמרו שם שני פירושים על זה; האחד, כי הפסוק נדרש על העוסק בלימוד התורה - הנקראת 'שירה' - בלילה, וכשר על כך מושך עליו הקדוש ברוך הוא חוט של חסד ביום. ופירוש אחר, כי הפסוק נדרש על כיתות של מלאכי השרת האומרות שירה בלילה ומחשות משירתן ביום, מפני כבודן של ישראל העוסקים בעבודת התפילה ביום, וצריכים המלאכים לעסוק בהעלאת תפילותיהם למעלה במשך כל היום כולו, כי תפילת השחר זמנה עד חצות היום, ומיד לאחריה מתחיל זמן תפילת המנחה אשר זמנה עד הערב.

שירת המלאכים - רק בזמן הבית

על כך מקשה **המהרש"א** (חיידושי אגדות שם), כי אם כן גם בלילה לא יוכלו המלאכים לומר שירה, כי תפילת ערבית זמנה כל הלילה, והיאך יתקיים 'ובלילה שירה עמי'.

ותירץ שם, כי אכן נחלקו התנאים (ברכות כז:) בדבר תקנת תפילת ערבית האם היא רשות או חובה, ואם רשות היא - לא תבטל שירת המלאכים מפני תפילת הירשות.

ובשם ספר 'זרע ברך' הנ"ל מוסיף רבינו, כי לסוברים שתפילת ערבית חובה היא - אכן לא אמרו המלאכים שירה אלא בזמן שבית המקדש קיים, שאז היתה עבודת הקרבנות עיקר והתפילה טפלה לה, אולם לאחר החורבן שתפילות ישראל הן העיקר תחת העבודה - נתמעטו כנפי החיות, אלו הן הכנפיים שבהן אומרים הם שירה (ראה חגיגה יג:).

נעזים שיח סוד שרפי קודש

והנה, בכל העולמות כולם עומדים משרתי ה' ואומרים שירה לפניו יתברך. ושירה זו תמידית היא, ויש בה תענוג נפלא בעליונים בכל רגע ורגע. אולם התענוג העולה לפני ה' מתפילת בני ישראל, גדול הוא לאין שיעור מן התענוג שבשירת השרפים והאופנים וחיות הקודש, כי גדול כוחם לתקן תיקונים נשגבים אשר לא יוכלו להיעשות על ידי המלאכים.

וכאן בא אברהם אבינו - אברהם אוהבי - ותיקן תפילת שחרית, תענוג אשר אין מלאכי השרת יכולים להעמיד כדוגמתו, כי גדול היה כוחו של אברהם אבינו בתפילתו.

הן אמנם, כי על ידי זה התמעט כח שירת המלאכים, כי מהנץ החמה ועד חצות היום היו עסוקים בהעלאת תפילת השחר, ולא היו פנויים לומר שירה, אך מכל מקום לא היה בזה נזק כל כך, יען כי את שירתם היו יכולים להשלים בשאר שעות היום והלילה, ומאידך הביא אברהם לפני ה' את התפילה הגדולה משירת המלאכים.

לאחר מכן בא יצחק אבינו והתקין תפילת מנחה, אשר בה יש תיקונים נפלאים אחרים, אשר גם הם אינם יכולים להיעשות על ידי המלאכים, ומכל מקום עדיין היו המלאכים לומר שירה בלילה ולהעלות מיני תענוגים על השולחן אשר לפני ה'.

אלה - וקוץ בה

אמנם, כאשר בא יעקב אבינו לתקן תפילת ערבית, כבר היתה בזה סכנה גדולה. כי מכאן ואילך שוב לא יוכלו המלאכים לומר שירה כלל, כי יהיו עסוקים בכל שעות היום והלילה בהעלאת תפילותיהם של ישראל לעולמות העליונים.

אך הנה, כל זמן שהיו האבות הקדושים עצמם מתפללים, וכן בדורות שלאחריהם כאשר קמו צדיקים כדוגמתם להתפלל לפני ה' - לא היה שום חסיון בזה, כי התענוג העולה מן התפילות חשוב היה ונעלה לאין

על כל הענין, והארץ הרבה בדרוש. אולם לאהבת הקיצור נביא כאן רק את מסקנות דבריו, והרוצה יקחנה משם.

בי קולך ערב

הנה, הקדוש ברוך הוא ברא עולם ומלואו, משמי השמים העליונים וצבא השמים ועד הברואים השפלים ביותר, והוא יתברך יוצר משרתים ולפניו עומדים מלאכי רום בעולמות עד אין מספר, וכולם אומרים שירה לפניו בכל עת ובכל שעה, משבחים ומהללים בלי הפסק, שירה נעלה ונפלאה עד אין קץ.

אמנם, תענוג תמיד - אינו תענוג, ואף כי בוודאי אין לנו השגה בתענוגים של מעלה, אך כלל נקוט בידינו כי מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, וכשם שנתבאר כי כך הוא רצונו של מלך בשר ודם, להתענג בכמה וכמה מיני תענוגים - כך הוא גם כביכול רצון ה' יתברך.

משום כך, מלבד השירה נפלאה הנשמעת בשמים, ציוה ה' לישראל עם קרובו, עם סגולה, בניו אהוביו של מקום - לשורר גם הם לפני ה', ולקראו קריאת שמע פעמיים בכל יום, ערב ובוקר בכל יום תמיד באהבה, וקיום מצוה זו היא תענוג גדול ונפלא לפני ה' יתברך. הלא באמירת 'שמע ישראל' מקבלים ישראל על עצמם למסור את נפשם על יחודו יתברך, ומכריזים ואומרים כי יש בורא עולם ואין עוד מלבדו. ודבר זה גורם נחת רוח עצומה לפני ה' יתברך.

לעשות רצונך הפצתי

כאשר ראו הצדיקים בעלי רוח הקודש אנשי כנסת הגדולה עד כמה גדול התענוג העולה מקריאת שמע של ישראל בניו אהוביו, נתמלאו אהבה ורצון להרבות ולהגדיל את השמחה לפני מלך מלכי המלכים. ואמרו, כי

מבקשים בני האדם להסיר מעליהם כל עול עבודה, כי תכבד העבודה עליהם, אולם העבודה הרוחנית היא המביאה לשמחה ולשלמות הנפש, למנוחה ולשירה. אימתי אדם שר - כשליבו טוב עליו, ואימתי ליבו טוב עליו - כששמקבל עליו עול מלכות שמים

אם כל כך גדול הוא הרצון העליון בקריאת שמע העולה מפיופיותיהם של ישראל, הבה ונוסיף עוד אמירות נשגבות מדעתנו, לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. על כן עמדו החכמים ותיקנו שמונה עשרה ברכות, והוסיפו וסידרו את כל חלקי התפילה, אף שלא ציווה הקדוש ברוך הוא על כך, אלא מכח אהבת ה' הבוערת בקרבם, והרצון להרבות בכבודו ושמחתו.

תוספת שאינה כעיקר

אך הנה, קריאת שמע שציווה ה' יתברך, מקבל הוא אותה מפי כל אחד מישראל, אף אם אינו בן דעת, אשר בפיו ובשפתיו מכבד את ה' אך ליבו רחוק ממנו. ואם אמר בפיו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', אף אם ליבו בל עמו - יצא בזה ידי חובתו, ורוח פיו הממללת מעלה ריח ניחוח לה', כי זהו רצון ה' יתברך.

אולם לענין תפילה אינו כן. תפילה אינה מצוה שציוה הקדוש ברוך הוא, כי אם תוספת שבאו בניו אהוביו והוסיפו מתוך אהבתם הגדולה אליו. אם כן, העומד בתפילה ומכוון ליבו למקום, זוכה בזה לחידוש חידושים נפלאים לפני ה' יתברך, והמלך שמח בו ומתענג מן הדיבורים שמעלה לפניו על שולחנו, ומבקש לשמוע את תפילתו עוד ועוד.

אמנם, כאשר עומד האדם בתפילה וליבו רחוק מה', וחסר הוא את הרגש הפנימי האמיתי, ואינו מבקש להשיח בעצמו את ליבו לפני ה', אלא מתדמה הוא אל הצדיקים כמעשה קוף בעלמא - בזה, לא זו בלבד שאינו גורם שמחה ותענוג למעלה, אלא שגורם הוא צער לפני ה' יתברך, וכביכול יאמר לו הקדוש ברוך הוא, "די לי במה ששומע אני את קריאת שמע בכל יום מפיך, כי על זאת ציוויתך, אך מאחר ולבך בל עמך - אל נא תוסיף

הן אמת, כי הארון הוא סמל לתורה, ובו נתונים ספר התורה ולוחות הברית, אך לכאורה אין די באר בזה כדי לפרש את המידה כנגד מידה כאן, ומפני מה העונש על קריאת התורה 'זמירות' הוא טעות בדרך משא הארון.

נצית הארון בימי יאשיהו

אכן, קודם שנבוא ונבאר את קישור הדברים, נציגה נא בזה סוגיא אחרת בגמרא, השייכת גם היא לענין נשיאת הארון על הכתף.

במסכת יומא (דף נב:) מובא, כי בימי בית שני לא היה הארון בבית המקדש, ועבודת יום הכפורים היתה נעשית על אבן השתיה, כי נגנז הארון בסוף ימי בית ראשון, בימי יאשיהו המלך.

וכמקור הדברים הובא בגמרא פסוק **בדברי הימים ב' לה א:** "וַיֹּאמֶר לְלוֹיִם הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לָהֶ' תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְכָתֶף עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". הלויים המבינים' הם יודעי התורה המלמדים אותה לעם בני ישראל, ומלבד זאת גם מבנינים הם את מצבם של בני ישראל הקרובים לימי הגלות, וכן מבנינים היכן מקומו של הארון, אשר לא היה ידוע לכל, ומבנינים את אשר יעשו עתה.

למדנו מכאן, כי לא בימי דוד המלך בלבד - אשר עמד ומלך עוד קודם שנבנה הבית הראשון, היו הלויים נושאים את הארון בכתף; אלא אפילו בימי יאשיהו - שמלכותו היתה בסוף ימי הבית, כאשר קרבו כבר ימי הגלות, ועסקו בהכנות לקראתה - נזכר משא הארון בכתף.

כי לא תשכח מפי זרעו

עתה נוכל לשים פעמנו אל היישוב, ולתרוץ קושייתנו על הגמרא בסוטה.

קושיה זו מקורה טהור בספה"ק **ערבי נחל** (פרשת ויצא דרוש שני), שם הביאה בשם ספר **זרע ברך** (חלק שלישי, ברכות ב), אשר היא היכן היא הנהגת מידה כנגד מידה במה שנכשל דוד במשא הארון בכתף שתינוקות של בית רבן יודעין אותו, כעונש על מה שקרא לדברי התורה 'זמירות'.

ותירץ שם על פי דברי הגמרא הידועים (**שבת קלח:**) "תנו רבנן, כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו, עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו', תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר (דברים לא כא) 'כי לא תשכח מפי זרעו'".

האם כל התורה נקראת שירה

וביאר כי המחלוקת נעוצה ברישא דקרא, שכך הוא לשון הפסוק שם, **"וְעִנְיָתָהּ הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי יִרְעוּ"**. ולדעת רבי שמעון בן יוחאי נקראת התורה כולה 'שירה', ואם כן מובטח להם לישראל שלא תישכח מפי זרעם. אולם חכמים סוברים כי שירה האמורה כאן היא שירת האזינו, וממילא אין כאן ראייה שלא תישכח התורה.

ואם כן, דוד המלך שקרא לדברי התורה 'זמירות', סבר כרשב"י שכל התורה נקראת 'שירה', ואם כן בטוח היה שלא תשתכח התורה. ורצה הקדוש ברוך הוא להוכיח לו שאין הדבר כן, לכן הראה לו כי הנה הוא שוכח דבר שתינוקות של בית רבן יודעין אותו, ובזה יודע איפוא שעתידיה תורה להשתכח מישראל, כי אין כולה קרויה שירה - אלא רק שירת האזינו קרויה שירה, ושוב אין ראוי לקוראה 'זמירות'.

זה תורף דברי ה'זרע ברך'. אמנם דברים אלו צריכים תבלין רב, וכי איך אפשר לפרש שבא הקדוש ברוך הוא לומר לדוד שלא כרבי שמעון בר יוחאי, ובא לבשרו בשורת איוב, שעתידיה התורה להשתכח.

ברכות הטובה

אכן, בערבי נחל שם מובאים הדברים כחלק ממהלך רחב יותר, ומבארם על פי דרכו. על כן נביא את דבריו, ובעז"ה גם נוסיף נופך משלנו בהם, ומשם נבוא למהלך הנוגע לדרך העבודה ולהבנת מצאיתו כלל ישראל בעולם ותפקידם עלי אדמות.

בתחילת דבריו מביא רבינו משל נפלא השופך אור

ערוך ממעלת שירת המלאכים.

אולם כאשר עמדו בניהם אחריהם - בני ישראל שבכל הדורות, אזי אם היו מתפללים כהוגן, ככוונה ומעומק הלב - אזי גם מהם הייתה התועלת רבה, כי התענוג המתחדש טוב הוא מן התענוג התמידי, וכנ"ל. אולם אם חלילה היו משליכים את כוונת התפילה אחרי גוֹם, בפיהם ובשפתיהם כיבדו וליבם רחוק מעם ה' - אזי כבר לא היה הצר שווה בנזק המלך, כי תפילות לא עלו לפניו יתברך, ושירת המלאכים גם היא בטלה מחמת תקנת התפילות, ונמצא ההפסד מכאן ומכאן.

וילן שם

בזה מפרש הערבי נחל את לשון הפסוק האמור ביעקב אבינו (בראשית כ"א) "וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמַיִם", ודרשו חז"ל (בזהר חדש ח"א דף מו:) "וילן מלשון תלונה, כביכול התעוררה תלונה עליו, וכן אמרו (חולין צ"א) שראוהו מלאכי השרת שוכב שם וביקשו לסכנו, ותמוה מפני מה ירצו לעשות כן ליעקב אבינו נזר הבריארה.

אך לפי האמור מתוקים הדברים כדבש ונופת צופים, כי מאחר ובא יעקב ותיקן תפילת ערבית, מלבד תפילות שחרית ומנחה שתיקנו אבותיו אברהם ויצחק - הרי מחמת כן כבר לא יכלו המלאכים לומר שירה כלל, ומעתה יקבל ה' רק את תפילותיהם של ישראל. ואמנם טוב הדבר ויפה כאשר מתפללים בני ישראל כראוי, אולם אם מתפללים שלא בכוונה, נמצאים העליונים מפסידים את הפירות יחד עם הקרן, כי תפילה אין כאן, ושירת המלאכים אין כאן.

אכן, על כך בא הקדוש ברוך הוא וניצב על יעקב אבינו, להורות למלאכים כי תפילות של יעקב ובניו חשובה לפניו כל כך, יותר משירת המלאכים.

ועוד אמר להם, כי אין להם לחוש לכך שיצטרכו לעסוק בהעלאת התפילות, ובזה יבטלו מלומר שירה; שכן כאשר ישראל מתפללים כראוי, הקדוש ברוך הוא בעצמו מקבל את תפילותיהם, וממילא יכולים המלאכים להמשיך בשיתם כמקודם, כי אינם עוסקים כלל בתפילות ישראל.

אמנם, כל זה בהיות התפילה יוצאת מפי יעקב אבינו, ושאר צדיקים כדוגמתו, המתפללים בכוונה ותפילותיהם עולות לשמי השמים העליונים, בלא צורך בהתערבות המלאכים. אולם כאשר אין ישראל מתפללים בכוונה, גורמים בזה לביטול שירת המלאכים, ותפילה כגון זו - אין לה! יתברך חפץ בה.

שכחת התורה מבטלת שירת המלאכים

ועתה בא רבינו ומפרש את לשון הכתוב (משלי כ"ט) "מִסִּיר אֶזְנוֹ מִשְׁמֹעַ תוֹכָהּ גַּם תִּפְלֹתָהּ תוֹעֵבָה", ובהקדם המאמר שבו פתחנו, כי תבע הקדוש ברוך הוא את דוד המלך על שקרא לדברי התורה 'זמירות', והענישו בכך שנכשל בדבר שתינוקות של בית רבן יודעים אותו, 'כי עבודת הקדוש עליהם בכתף ישאו'. ובזה עומד ומבאר את דברי ה'זרע ברכ' על מחלוקת רשב"י ורבנן האם נקראה התורה 'שירה'.

כאמור, ביאר הזרע ברכ שלדעת רבי שמעון בן יוחאי נקראה התורה שירה, ועליה אמר הכתוב 'כי לא תשתכח מפי זרעו', אך לפי חכמים השירה היא שירת האזינו, ועתידיה תורה שתשתכח מישראל. ועל כן כאשר קרא דוד המלך לדברי התורה זמירות, מוכח שסבר כי התורה נקראת 'שירה', לכן הענישו הקדוש ברוך הוא בשכחת פסוק מן התורה, ובזה ראה שעתידיה להשתכח מישראל.

זהו שאמר הכתוב, 'מסיר אזנו משמוע תורה', כי אינו חושש שתשתכח מישראל, אם כן אין התורה קרויה אצלו 'שירה', אשר שם זה מורה על כך שלא תשתכח. ואם כן לדבריו, דרשת הפסוק 'ובלילה שירה עמי' אינה אמירה על העוסק בתורה בלילה, כי אין התורה קרויה שירה, ובעל כרחו לדבריו מדבר הכתוב על שירת המלאכים בלילה, כפי הדרשה השניה במסכת חגיגה. ואם כן, אם תפילת ערבית חובה היא - מתבטלת שירת המלאכים גם בלילה מחמתה, ו'גם תפילות תועבה' כי גורמת היא לביטול שירת המלאכים לגמרי. אמנם אם תפילת ערבית רשות, תעלה שירת המלאכים בלילה, ואין תפילתו תועבה.

שירת התורה והתפילה

והנה כאמור, אם תפילת ערבית חובה, אי אפשר לפרש את הפסוק 'ובלילה שירה עמי' על שירת המלאכים, כי אז גם בלילה אין השירה עולה, כי אם תפילת ערבית של ישראל. ובהכרח מדבר הפסוק על העוסק בתורה בלילה, והתורה היא הנקראת שירה, ומוכח כדברי רשב"י שלא תשתכח התורה מפי זרעו, וענתה השירה הזאת לעד עד סוף כל הדורות. ורק אם תפילת ערבית רשות, יוכל להיות שתשתכח התורה.

אלו הם דבריו הנפלאים של הספה"ק ערבי נחל.

תפילת ערבית - רשות או חובה

על דברים אלו, מבקשים אנו להוסיף תבלין. הנה כבר הבאנו הרבה פעמים את המעשה המפורסם מן הגמרא **בברכות** (דף כ"ז:) השייך לנידון זה, האם תפילת ערבית רשות או חובה. ונזכירנו עתה בקיצור נמרץ, כי תלמיד אחד הסתפק בשאלה זו, תחילה שאל את רבי יהושע, ולאחר מכן את רבן גמליאל, ובעטיו של דבר נגרמה מחלוקת גדולה, עד שלבסוף עבר רבן גמליאל מנשיאותו, ולא שב אליה אלא לאחר שפייס את רבי יהושע.

ואחר שמספרת הגמרא את כל סיפור המעשה, מסיימת ואומרת כי אותו תלמיד ששאל את השאלה, ומחמתו התעורר כל הענין - היה רבי שמעון בר יוחאי.

מה התועלת בידיעת שם התלמיד

והנה כל המעשה הזה פלאי ממש. הרי מאורע זה המתואר כאן היה מן המעשים הקשים ביותר שנעשו בישראל, הן הנהגת רבן גמליאל עם רבי יהושע בתחילה, והן העברת הנשיא מבית דוד מנשיאותו. ולכאורה מה שטורחת הגמרא לספר כי אותו תלמיד היה רבי שמעון בר יוחאי, נראה כענין צדדי אשר אין בו תועלת בידיעתו. וביותר, כי אם אכן חשובה ידיעה זו ויש להביאה

אם כל כך גדול הוא הרצון העליון בקריאת שמע העולה מפיוזיותהם של ישראל, הבה נוסיף עוד אמירות נשגבות מדעתנו, לעשות נחת רוח לכורא יתברך שמו

בגמרא, מפני מה לא פתחה הגמרא תחילה בענין זה, ולמה לא אמרה 'מעשה ברשב"י שבא ושאל את רבן גמליאל, תפילת ערבית רשות או חובה', וכדומה, ומדוע בתחילה נקרא 'תלמיד אחד', ורק לבסוף נזכר מיהו.

דרך עלייתו של רשב"י

אלא, נראה כאן כי סוגיא זו אינה עוסקת בשאלה הלכתית גרידא, אלא מורה היא על כל דרכי המיוחסות של רבי שמעון בר יוחאי. הן באותו הזמן עדיין לא היה רשב"י התנא האלקי, אלא תלמיד צעיר היה, כלשון הגמרא 'מעשה בתלמיד אחד'. ומבקשת הגמרא ללמדינו, מהי הדרך אשר על ידה נעשה רבי שמעון מ'תלמיד אחד' בתחילת הסוגיא לרבי שמעון בר יוחאי בסופה.

ועוד יש לדקדק כן, ממה שלא הסתפק רבי שמעון בתשובת רבי יהושע, שכבר ענה לו ואמר כי תפילת ערבית רשות, והלך לפני רבן גמליאל. ומשמע כי תשובת רבי יהושע לא הוטבה לפניו, והיה מבקש מי מן החכמים חולק בדבר ויאמר לו שתפילת ערבית חובה היא.

אם תפילת ערבית חובה - אין התורה משתכחת

אכן לדברי הערבי נחל הביאור פשוט וברור, כי אם תפילת ערבית רשות, אם כן הפסוק 'בלילה שירה עמי' מדבר על שירת המלאכים, שאינה נשמעת ביום מחמת העלאת התפילות, אולם בלילה היא בוקעת ועולה, כי אינם עוסקים בלילה בתפילות ישראל. ואילו רבי שמעון ביקש לשמוע כי הפסוק מדבר על שירת התורה על העוסקים בה בלילה, כי אין המלאכים שרים גם בלילה, ולא עליהם המלאכים אמורים. וזהו רק אם תפילת ערבית חובה כדברי רבן גמליאל, וממילא קרויה התורה 'שירה', והיא שלא תשתכח מפי זרעו, כדרשת

רבי שמעון בר יוחאי.

משום כך, תחילה הלך רבי שמעון ושאל את רבי יהושע בדין תפילת ערבית, ומאחר ואמר כי היא רשות, לא נחה דעתו ובא לפני רבן גמליאל, שאמר שהתפילה חובה.

הלומד אף ששוכח - מרבה כבוד שמים

אמנם, חכמי בית המדרש לא קיבלו את דברי רבן גמליאל, כי סברו כדעת חכמים, שאמרו כי עתידיה תורה להשתכח מישראל.

ודאי, חלילה וחס מלומר כי רצו החכמים בשכחת התורה. אלא שראו בזה לימוד זכות על ישראל, כי אם אדם לומד אף על פי ששוכח, כי בזה מעלה גדולה.

וזהו גם שורש היויחוס השני הנזכר שם, שהיה בין רבן גמליאל לחכמים; שרבן גמליאל ביקש להכניס לבית המדרש רק את מי שתוכנו כבדו, ואילו החכמים פתחו את השערים בפני כל המבקשים, והעמידו תלמידים הרבה עד שנוספו מאות ספסלים בבית המדרש. כי החכמים הסכימו להכניס גם את אלו הלומדים ומשכחים, כי גם באלו הלומד כבוד שמים, שעוסקים בתורה גם באופן כזה שאינם זוכרים.

חובת מניעת שכחת התורה

אולם רבן גמליאל הסובר שתפילת ערבית חובה, רצה שיכנס רק הלומד היטב ואינו שוכח את תלמודו כלל, כי שקוע ומונח הוא בלימודו בכל שעה, ותלמודו בידו. ואילו הלומד ושוכח, אין מקומו בבית מדרשו של רבן גמליאל.

אם כן, רצה רבי שמעון בר יוחאי שלא תהיה שכחה בישראל, ולא תישכח התורה מפי זרעו. ומשום כך חשוב היה בעיניו פסק ההלכה שפסק רבן גמליאל. אכן בסופו של דבר, הבין רבי שמעון בר יוחאי כי הדרך למניעת שכחת התורה תהא בזכות לימוד הזוהר הקדוש, שחיבר אחר שמסר נפשו בלימוד התורה שלוש עשרה שנה רצופות במערה. ובכח הזוהר הקדוש המאיר את חשכת הגלות, שוב אין הדבר נוגע לנידון האם תפילת ערבית רשות או חובה, אלא הזוהר הקדוש הוא העושה את התורה לשירה, וענתה השירה הזאת לפניו לעד.

אם כן, עלה בידינו להוסיף נדבך מפואר על בניינו הגדול של בעל הערבי נחל, ולבאר על פי דבריו את פשר שאלת רבי שמעון בר יוחאי.

זמירות ושירה

אמנם, עדיין צריכים אנו למודעי, להבין את עומק הענין בטענה שהיתה על דוד המלך, במה שקרא לדברי התורה זמירות. הן אמת, כבר נתבאר ענין הנהגת המידה כנגד מידה בעונש זה, כי אם התורה נקראת זמירות ושירה - אינה משתכחת, לכן נענש דווקא בשכחה. אך עצם הדבר אינו מובן, כי אם באמת הוכרע הדבר שאין התורה נקראת שירה, ודוד שקרא 'זמירות' נענש, היאך יתכן שבא רבי שמעון בר יוחאי שנים הרבה לאחר דוד המלך ואמר שלא תשתכח תורה מישראל, כי נקראת היא שירה.

על כרחנו נאמר, כי חלוקה היא שירתו של רבי שמעון בר יוחאי, מזמירותיו של דוד המלך. ודבר זה שייך למה שפתחנו בו, כי השירה עולה דווקא מתוך קבלת העול, וכפי שנלמד מן הפסוק 'בכתף ישאו' - שיר הנישא ועולה מן המשא בכתף.

אימתי נשא את הארץ בכתף

הנה כבר הזכרנו את דברי הגמרא **ביומא** (דף נ"ב:) על כך שגזגז יאשיהו את הארון, והוזכר שם לשון הפסוק שאמר יאשיהו ללויים 'אין לכם משא בכתף, עתה עבדו את ה' אלקיכם'. ועתה נביא בזה שני ביאורים; תחילה נביא את מה שפרש הגאון הנצי"ב **מואלוץ** זצ"ל, כי מעשה זה נעשה בהתאם לרוח התקופה בזמנו של יאשיהו. ולאחר מכן נביא ביאור אחר על דרך החסידות מכבשונו של **רבינו הרה"ק הרב ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א**, אשר מסקנתו אחרת מעט מן הביאור הראשון.

מן ההר - אל העם

הנצי"ב מפרש, כי עד אשר נגזגז הארון, היו הכהנים - ובפרט הכהנים הגדולים - פרושים מכל ענייני העולם הזה, ומתבודדים בדביקות בה' ובאהבתו, כדי שיזכו

להיכנס טהורים וקדושים לפני ולפנים.

ובדומה לזה, גם הלויים העוסקים במלאכת הקודש היו קדושי עליון, ועמדו במעלה גבוהה ונישאה.

משום כך, עד אותה שעה לא היו הכהנים והלויים יכולים להרביץ תורה לעם וללמדם את המעשה אשר יעשו, כי ריבוי התלמידים מפריע את הדביקות.

וענין עבודה זו הוא הקרי בלשון חז"ל 'מרכבה לשכינה', ובלשון המקרא הוא נקרא 'משא בכתף', כי הכתף הוא המקום בגוף האדם הנושא על גביו את הראש, שהוא משכן הדעת.

ומעתה בא יאשיהו המלך החסיד להורות לכהנים והלויים כי עתה לא כך היא המידה, 'אין לכם משא בכתף', ולא כאן הזמן והמקום להתבודד בדביקות בה, כי עת לעשות לה' עתה, לרומם קרן התורה ולהפיצה בירשאל, בלב כל אדם. וכפי ש'בו ביום' הורו החכמים שלא כרבן גמליאל האומר שרק מי שתוכו כברו יכנס לבית המדרש, אלא פתחו את השערים והרבו את הספסלים כדי להעמיד תלמידים הרבה - כך היה דורות הרבה קודם לכן, בימי יאשיהו, שהבין כי קודם שהולכים ישראל בגלות יש להחדיר את קדושת התורה בלב כל איש ואיש מישראל, ואפילו אינו מן הקדושים השקועים בתורה בכל עת ומתבודדים בדביקות, וזו תהיה הצלת העם לדורות.

עניני הארון - שורש שירת התורה

על דברי הנצי"ב המאירים נוכל להוסיף את פנימיות הדברים המתבארת לפי דברי הערבי נחל, כי אכן לקרוא את התורה 'שירה' זו היא דרגה עליונה מאוד, אשר זכו לה התנאים הקדושים רבן גמליאל ורבי שמעון בר יוחאי, ואשר מחמת כן סבירא להו דתפילת ערבית חובה, ורבן גמליאל חפץ להכניס רק את מי שתוכו כברו לבית המדרש, כי אם אין תוכניות הולמד כפנימיותו אין תורתו קרויה שירה ואין הוא בכלל הבטחת 'כי לא תישכח'.

הן אמנם, רבי שמעון בא והרחיב את הדברים, ואמר כי לא תישכח התורה מפי כל ישראל, וצריכה היא להיות בלב כל אחד ואחד מישראל, ואילו רבן גמליאל דרש היפך הדבר. אך על כל פנים, בימי יאשיהו נשנית משנה זו שאין לעשות כן, אלא עתה ילכו החרש והמסגר בראש העם להרביץ תורה ברבים, ואין לכם עתה משא בכתף - היא נשיאות ראש בלימוד התורה לעשותה שירה, ולהיות כמרכבה לשכינה בלימוד סודות התורה וביחוד יחודים - אלא יש לירד אל העם ללמדם הלכות פסוקות. וזהו עומק ענין גניזת הארון בעת ההיא.

אין תנייה בלא מקבל

אך הנה פלאי פלאות נעשו כאן, כי בעוד שמכל דברי הנצי"ב עולה כי עבודת 'בכתף ישאו' ענינה היות הנושא מרכבה לשכינה, בדברי הרה"ק רבינו ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א (נועם אלימלך בפרשתנו) נראה חילוף הדברים, כי דווקא עבודת הכתף היא המורה על ההשתתפות עם הציבור.

ושם כתב, כי כדי שיוכל הצדיק להשפיע לבני דורו, צריך שיהא לו איזה שייכות עימהם, כי אם למשל חפץ אדם להשקות שדהו, ויש בידו צינור המביא מים אלא שאינו מגיע אל השדה, יהיו כל מעשיו לריק ולתוהו, כי גם ברבות ההשפעה לא תגיע אלא עד גבולה המיועד לה.

אמנם, מה יעשה הצדיק בבעלי עבירה, אשר אין לו שום שיג ושיח עימם, כי הוא כל ימיו בקדושה וטהרה, והם כל ימיהם ברדיפה אחר תאוות העולם, ואינם נפגשים לעולם. ומכל מקום הרי גם הם צריכים לחיות ולשפע מן הצדיק, וכיצד יוכל לקרבם אליו.

על כך אמרו חז"ל 'גדולה עבירה לשמה'. היינו שפעמים מוכרח הצדיק לעבור עבירה, אשר אינה עבירה לפי מושגינו, ואין בה עבירה על רצון ה', אלא שעושה הצדיק מעשים שאינם שייכים אליו, ובהו יוכל להיות קשור גם בבעל עבירה להיטיב עמו באחריותו.

ומעתה מפרש רבינו, כי זו כוונת הכתוב באומרו כי בני קהת עבודת הקודש עליהם, ובכתף ישאו. כי בני קהת שהיו צדיקים, עליהם היתה מוטלת עבודת הקודש להוריד את החסדים הרמוזים בכתף - אל העם, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

זוהי דרך החסידות כפי שמבארה רבינו הנועם אלימלך, וזו היא עבודת הקודש, אשר עליה נאמר 'בכתף ישאו'.

וזהו מה שמצינו בכמה מקומות בש"ס (ראה סנהדרין מב.) שהיו רבותינו האמוראים 'מכתפי אהדד', היינו שהיו מניחים ידיהם זה על כתפי חבירו, לרמוז על ירידת השפע מן הכתפיים.

אמירת שירה - רק מתוך העמל

ולאחר שעמדנו על עומדו של יסוד נפלא זה, נוכל לבאר את פשר החילוק בין מה שקרא דוד המלך לדברי התורה 'זמירות' ונתבע על זה, ובין מה שקרא רבי שמעון בר יוחאי את התורה 'שירה', ומכאן זה לא תישכח מפי זרעו.

כי הנה תיבת 'זמירות' יש לפרשה מלבד לשון 'זמזמור' גם מלשון 'זמור', שהיא עבודה קשה ומלאכה בקרקע.

אך האמת היא שחילוק גדול טמון כאן; כי הנה, על עבודת השירה הבאנו את דברי השפת אמת, כי קבלת העול ממלאת את האדם בשמחה עצומה, עד שמתעורר מעצמו לומר שירה. וכן הוא כשנושאים את הארון על הכתף, אשר זה עצמו מביא לידי שירה, כשירת הפרות ששילחו פלישתים.

אולם אצל דוד המלך ע"ה לא מצינו כן, אלא שהיה שרוי 'בבית מגורי', במצור ובמצוק, והשתמש בזמרת התורה כדי להוציא עצמו מתוך מצוקותיו ולהסיר פחדו מעליו. וכפירוש תיבת 'זמזמור' מלשון 'לזמר את הקוצים', ולהכרית את הרשעים.

זהו היפך המהלך הרצוי: תחילה יש לקבל את העול, ומתוך זה לומר שירה, ולא לומר שירה כדי להוריד את העול מעליו.

ועל דבר זה נענש דוד בשכחת התורה. כי מאחר וראה

רצה רבי שמעון בר יוחאי שלא תהיה שכחה בישראל, ולא תישכח התורה מפי זרעו. ומשום כך חשוב היה בעיניו פסק ההלכה שפסק רבן גמליאל. אכן בסופו של דבר, הבין רבי שמעון בר יוחאי כי הדרך למניעת שכחת התורה תהא ביכוח לימוד הוזר הקדוש

את דברי התורה כזמירות, אשר על ידיהן יצאל מן הפחד, הראו לו מן השמים את היחס הנכון לדברי התורה; כי מוטל על נושאי הארון לשאתו בכתף, ולקחת על עצמם את נשיאת עולו, ומתוך כך לבוא לידי שירה. אך אין זה ראוי להניח את הארון בעגלה ולומר שירה.

אם כן, עשה דוד את דברי התורה זמירות כפי מידתו לשיר בכל המצבים, אולם הפך את הסדר במה שפעל כי מתוך השירה יבוא לכלל עבודה, וכפי שביארנו שהוא מלשון 'לזמור', כי על ידי הזמירות יוכל לזמור את הקוצים מן הכרם ולהכרית את הרשעים. אך בזה הראה לו הקדוש ברוך הוא כי סדר הדברים הפוך הוא; ראשית כל יש לשאת את הארון בכתף כמשא הקהתים, ועל ידי זה תבוא השירה והשמחה.

זהו הטעם לכך שנענש דוד בהשבת השמחה בפרץ עוזא, ובענין שכחת התורה, ותחת השירה היתה צרה.

ברם, רבי שמעון בר יוחאי שקרא את התורה שירה, אכן למד ממעשה זה את דרך ההנהגה הישירה, ולא היפך את הסדר, אלא מתוך עמל התורה יבוא לומדיה לידי שירה ולא ישכחוה, וזה דבר נכון שאין עליו שום טענה ותביעה.

מקרא אחד דרשו

ויתבאר היטב לפי המובא לעיל מהרבי ר' אלימלך, שדווקא בכח קבלת העול היו יכולים להמשיך את אור התורה לכל אחד מישראל, ועל אף שמחמת כן הוצרכו לירד מעט מדרגתם, ולהפסיק מעט מדביקותם, מכל מקום צריכים הם לקבל עליהם עול זה.

ובזה הושוו דברי הנצי"ב לדברי הנועם אלימלך, כי

כולי עלמא לא פליגי בזה שעיקר עבודת הצדיקים בימינו היא לקרב עצמם אל הכלל, ולא נחלקו אלא בביאור ענין 'בכתף ישאו', שלדברי הנצי"ב היו תחילה מרכבה לשכינה ורק בימי יאשיהו נשנית משנה זו, ולדברי הנועם אלימלך כך היתה כוונת הציווי מלכתחילה, שישאו את משא העבודה בכתף - מקום השפע.

עבודה בסדרה

ונראה להוסיף עוד ולהאיר באור חדש את הדברים, לפי מה שנודע שהיתה בו דוד מעלת כתר שם טוב, שהיא הגדולה מכל המעלות ועולה על גביהן. ומעתה יש לבאר כי היא הנותנת. כי כתר שם טוב ענינו הוא ביטול העצמיות לגמרי, כמידתו של דוד המלך שאינו רואה עצמו לכלום, ומשום כך גם את משא הארון ביקש לשאת בעגלות, ולא להותיר מקום לעבודה עצמית.

דווקא משום כך, רבה היתה התביעה עליו בשעה שקרא לדברי התורה 'זמירות', כי שם ביקש לזכות לכתר תורה, ולא זו הדרך לזכות לכתרה של תורה כאשר מניחים את הארון בעגלה ומפזיזים לפניו בשמחה, אלא ראשית כל יש לשאת בעול בכתף, ורק על ידי זה זוכים לשירה. אין להפך את הסדר, ואין לקפוץ מדרגות. רק לאחר הזכייה בכתרה של תורה בעבודה עצמית, ניתן לזכות לכתר שם טוב בביטול עצמי גמור.

לעומת זאת בא רבי שמעון בר יוחאי והעמיד את סדר העבודה על מתכונתו הראויה, ואמר כי תורה ושירה אחת הן, אלא שעשה כן רק אחר שעמל ויגע בתורה במסירות נפש שנים הרבה, ומתוך עבודה זו בא לידי שירה.

קול זימר עריצים

בתחילה, זימר קולו של רבי שמעון בר יוחאי עריצים, כפי המסופר בגמרא (שבת לג:) שבשעה שיצאו רבי שמעון ובנו מן המערה בראשונה, היו רואים בני אדם עסוקים בחרישה וזריעה, ותמזהו על כך שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, וכל מקום שנתנו בו עיניהם - מיד נשרף. יצאה בת קול ואמרה: "להחריב עולמי יצאתם, חזרו למערתכם".

והענין בזה, כי כל העולם כולו כזמירות היה בעיניהם, שראו בו רק קדושה ועבודה, ומשום כך בראית עיניהם היה הכל שב להיות רוחני ומיד נשרף. זהו 'קולו זימר עריצים', שבתחילה היה עובד בדרך 'לזמר את הקוצים מן הכרם'.

הנהגת הכתפיים

אכן, לאחר ששהו במערה עוד י"ב חודש, היה ר' אלעזר שורף בעיניו ורבי שמעון מרפא, באומרו לו 'בני, די לעולם אני ואתה'. כי כאן עמד רבי שמעון על הנהגת הכתפיים, המשפיעה לקטנים עם הגדולים, ומניחה להם לעשות מעשיהם כפי דרגתם, ודווקא מתוך כך להעלותם.

כיוצא בדבר מצינו בגמרא (שבת קט.) המספרת על מעשי התנאים והאמוראים לכבוד שבת קודש, כי רב נחמן בר יצחק היה נושא סלים על כתפיו ובהם צרכי שבת, כאדם שמקבל את רבו בביתו, באומרו כי אם היו באים רבי אמי ורבי אסי גדולי הדור לכאן, ודאי היה עושה כן לכבודם.

זוהי מעלת החכמים הפועלים בכתפיים, מסייעים זה לזה ומכבדים זה את זה בכתפיהם, לשאת בעול ולבוא מתוך כך לידי שירה.

ויש לומר בדרך רמז, כי זהו שאמר רבי שמעון בר יוחאי על עצמו (סוכה מה:): "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", היינו שיכול לשאת על גבו את משא הדור כולו, ובזה יפטרם מדין שמים.

הנה כי כן, דווקא על ידי נשיאת המשא - יוכל האדם לבוא לידי שירה, כמו שנאמר (תהלים קכו ו): "בא יבוא ברגל - נשא אֶלְמָתֵי". כי אמנם, אדם הנושא את משאו של עצמו, קשה הדבר עליו והוא נאנח, אולם הנושא את אלומוותיהם של כלל ישראל, יזכה להביא את השירה הגדולה אשר תהא בשבו ה' את שיבת ציון.

ובכן יהי רצון, שזנכה במהרה לכתף לכבוד משיח צדקנו, וכל אלומוותיו ינשאו לכבוד בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן.